

NEYMAR

LUCA CAIOLI

Brazílska hviezda
na barcelonskom nebi

Od autora celosvetových **bestsellerov**

MESSI Viac než superhviezda a **RONALDO** Posadnutý dokonalosťou

NEYMAR

Brazílska hviezda na barcelonskom nebi

Luca Caioli
NEYMAR
Brazílska hviezda na barcelonskom nebi

Preklad vydania 2015
Copyright © LUCA CAIOLI 2015
Copyright © TIMY PARTNERS, spol. s r.o.

Anglický originál vyšiel pod názvom
NEYMAR THE UNSTOPPABLE RISE OF BARCELONA'S BRAZILIAN SUPERSTAR
LUCA CAIOLI

Preložil Ivan Čalfa
Jazyková redaktorka Lucia Krajičková
Odborná spolupráca Adam Kadlec
Sadzba a zalomenie LAYOUT, s. r. o., Bratislava
Použité fotografie Getty Images, Isifa

Vydalo vydavateľstvo TIMY PARTNERS spol. s r. o.
Pražská 5
811 04 Bratislava

ISBN 978-80-89311-70-5

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy nesmie byť reprodukováaná, uchovávaná v informačnom systéme alebo rozširovaná elektronicky, mechanicky, fotokópiami či iným spôsobom bez predchádzajúceho písomného súhlasu majiteľa práv.

NEYMAR

Brazílska hviezda na barcelonskom nebi

Luca Caioli

Luca Caioli

je renomovaný športový žurnalista, autor bestsellerov
Messi, Ronaldo a Suárez.
Žije v Španielsku.

Obsah

Kapitola 1	
Praça Charles Miller	1
Kapitola 2	
Próza a poézia	10
Kapitola 3	
Mogi das Cruzes	15
Kapitola 4	
São Vicente	25
Kapitola 5	
Praia Grande	32
Kapitola 6	
100 percent Jesus	40
Kapitola 7	
Liceu São Paulo	45
Kapitola 8	
Detské sny	52
Kapitola 9	
Santos	58
Kapitola 10	
Peixe	65

Kapitola 11	
Šou sa začína	71
Kapitola 12	
Madrid	76
Kapitola 13	
A Copinha	82
Kapitola 14	
Pacaembu	88
Kapitola 15	
Barok a minimalizmus	95
Kapitola 16	
Zábava	100
Kapitola 17	
Ayrton Senna	108
Kapitola 18	
Monštrum	115
Kapitola 19	
Neymarománia	121
Kapitola 20	
Doha	125
Kapitola 21	
2011	132
Kapitola 22	
Umenie improvizovať	148

Kapitola 23	
Remake	154
Kapitola 24	
Vďaka všetkým za všetko	161
Kapitola 25	
Jedenástky	171
Kapitola 26	
NJR	176
Kapitola 27	
Výnimočný deň	182
Kapitola 28	
Maracanã	190
Kapitola 29	
Barcelona	200
Kapitola 30	
Diabol	210
Kapitola 31	
Mineirazo	219
Kapitola 32	
100 percent Barça	228
Kariéra v číslach	242
Bibliografia	245
Podakovanie	248

Praça Charles Miller

Dôstojnícke fúzy, divoká vlna na čele, biely dres, čierne trenírky a v rukách futbalová lopta: takýto obraz Charlesa Williama Millera nám poskytujú fotografie z dávnych čias, keď sa ako blesk používal ešte horčíkový prášok.

Charlie, syn škótskeho inžiniera Johna, ktorý spolu s ďalšími troma tisíckami Britov prišiel do Južnej Ameriky stavať železnice, a Brazílčanky s anglickými koreňmi Carloty Foxovej, sa narodil 24. novembra 1874 v São Paule vo štvrti Brás. Ako bolo vo vyššej spoločnosti zvykom, keď mal Charles deväť rokov, poslali ho rodičia študovať do Európy. Odišiel do Southamptonu, kde nastúpil do školy Banister Court a neskôr pokračoval na strednej škole v Hampshire.

Malú súkromnú školu Banister Court založil reverend George Ellaby. Svojich synov sem posielali kapitáni z lodnej spoločnosti Peninsular Steam Navigation Company. Riaditeľom školy bol počas Millerových štúdií syn reverenda Ellabyho a vášnivý futbalový fanúšik Christopher Ellaby.

Po tom, čo 26. októbra 1863 v Londýne vznikla Anglická futbalová asociácia (Football Association, FA), získala v Anglicku táto krásna hra aj súbor oficiálnych pravidiel. Football Association ako prvá národná futbalová federácia stanovila pravidlá hry. Ellaby bol počas štúdií na Oxfordskej univerzite kapitánom univerzitného družstva a futbalové nadšenie preniesol aj na svojich žiakov.

Charles Miller bol zdatný športovec a čoskoro sa stal kapitánom školského tímu. Vďaka hladkej detskej tváričke a útlej postave si vyslúžil prezývku „drobec“. Napriek svojmu veku sa vypracoval na skvelého stredného útočníka a občas hrával aj na ľavom krídle. „Je to náš najlepší útočník. Je rýchly, má skvelé držanie lopty a strelu ako guľový blesk. Góly strieľa s neuveriteľnou ľahkosťou,“ napísali o ňom školské noviny. O jeho kvalitách svedčí aj bilancia štyridsaťjeden gólov v tridsiatich štyroch zápasoch v Banister Court a tri góly v trinástich zápasoch v tíme St. Mary's Church of England Young Men's Association. Druhý spomínaný klub sa neskôr premenoval na Southampton Football Club, dnes prvoligové družstvo anglickej Premier League. Millerov herný štýl sa vyznačoval veľkou svižnosťou a istou dávkou drzosti. Vynikal vlastnosťami, ktorými dokázal zamotať hlavu nejednému protivníkovi – obrovskou predstavivosťou, úžasným držaním lopty a skvelou prácou s telom. Vďaka skvelým výkonom si vyslúžil pozvánku do londýnskeho Corinthian Football Clubu, družstva zloženého z hráčov z britských škôl a univerzít, ktoré malo skončiť s vtedajšou nadvládou škótskych tímov. Na Millerov podnet sa názov Corinthian o mnoho rokov neskôr stal aj menom jedného z najslávnejších klubov v São Paule (hoci názov brazílskeho klubu je „Corinthians“).

1894. Keď Charlie doštudoval, vrátil sa do Brazílie. Do kufra si pribalil dve futbalové lopty značky Shoot vyrobené v Liverpoole, ktoré mu daroval spoluhráč; hustilku, aby ich mohol nafúknuť; jeden pár kopačiek; dva futbalové dresy (jeden z Banistru a druhý zo St. Mary's) a hrubú knihu so všetkými pravidlami a predpismi anglickej asociácie. Hovorí sa, že ani počas cesty domov neprestal trénovať a z jedného konca lode na druhý kľučkoval s loptou pomedzi pasažierov a ostatné prekážky. 18. februára sa Charlie vylodil v Santose a jeho otec John sa ho spýtal, čo si priniesol z Anglicka. Charlie odpovedal: „Svoj titul. Váš syn získal červený diplom vo futbale.“

Dvadsaťročný brazílsky Angličan začal rovnako ako otec pracovať v železničnej spoločnosti São Paulo Railway Company. Zapísal sa

do športového klubu São Paulo Athletic Club, ktorý v máji roku 1888 založila britská komunita. Členovia klubu však hrávali kriket, nie futbal. Hrať ho síce vedeli, ale nikoho nezaujímal. Až kým sa do toho nevložil Charles Miller.

Kamarátom, kolegom, ale aj najvyšším predstaviteľom spoločností Gas Company, São Paulo Railway Company či banky Bank of London vysvetľoval pravidlá a základnú terminológiu, ako „polčas“, „rohový kop“, „ihrisko“ a „penalta“. Nakoniec zostavil tím nadšencov. Presvedčil ich, aby s ním trénovali na ihrisku v oblasti Várzea do Carmo, medzi štvrtami Luz a Bom Retiro, dnes známej pod menom Rua do Gasômetro. Na tréningy chodilo veľa zvedavcov. Krátko nato napísal Celso de Araújo priateľovi a novinárovi Alcinovi Guanabarovi z Ria de Janeiro list, v ktorom stálo: „Nedaleko Bom Retiro je skupina Angličanov, typicky pobláznených, ktorí kopú do niečoho, čo možno prirovnať azda iba ku kravskému mechúru. Zdá sa, že keď tento žltkastý mechúr vstúpi do obdĺžnika z drevených kolov, spôsobuje im to obrovskú radosť, ale aj rovnako veľký zármutok.“

Napriek skeptickým ohlasom sa futbal medzi džentlmenmi z britskej komunity tešil čoraz väčšej obľube a 14. apríla 1895 sa Millerovi konečne podarilo zorganizovať zápas. Vo Várzea do Carmo proti sebe nastúpili dva tímy zložené z Brazílčanov a Angličanov: São Paulo Railway a Companhia de Gás. „Železničiari“ vyhrali 4:2 a kapitán Miller strelil dva góly. Prišlo len zopár divákov. Priatelia, riaditelia, zamestnanci a ešte niekoľko somárov, čo sa pásli neďaleko. Nič to však nemení na tom, že išlo o prvý oficiálny futbalový zápas v Brazílii. V tento deň sa zrodil najobľúbenejší brazílsky šport.

Je síce pravda, že už medzi rokmi 1875 a 1890, ešte pred tým, ako sa Charlie vrátil z Anglicka do Brazílie, hrávali v uliciach a na plážach v Riu zamestnanci anglických spoločností a britskí námorníci futbalové zápasy. Jeden sa hral dokonca priamo pred sídlom princeznej Isabel, ktorá vládla Brazílskemu cisárstvu v mene Doma Pedra II. Rovnako je pravda, že jezuitský kňaz José Montero predstavil na vy-

sokej škole v São Luís hru s názvom *bate um bolão*, ktorú, podobne ako na anglickom Etone, hrávali proti sebe učitelia a žiaci a že sa v mnohých náboženských či svetských školách v São Paule, Rio de Janeiro a Rio Grande do Sul hrávali hry ako *ballon anglais*. Pre Brazilčanov však otcom futbalu, *O pai do futebol*, zostáva Charles Miller, pretože okrem historicky prvého zápasu stál aj za vznikom futbalového klubu São Paulo Athletic Club a jeho podpora bola kľúčová aj 19. decembra 1901 pri zrode prvej brazílskej futbalovej federácie, La Liga Paulista de Futebol, z ktorej o rok neskôr vznikla prvá futbalová liga.

Liga sa začala 3. mája 1902 s piatimi tímami (São Paulo Athletic Club, Associação Atlética Mackenzie College, Sport Club Internacional, Sport Club Germânia a Clube Atlético Paulistano). SPAC (São Paulo Athletic Club) súťaži dominoval prvé tri sezóny. Charles Miller sa s desiatimi gólmi v deviatich zápasoch stal najlepším strelcom sezóny 1902 a vsietil aj dva víťazné góly vo finálovom zápase s Paulistanom. V bielych či bledomodrých dresoch s bielymi pruhmi, s čiernymi trenírkami a čiernymi ponožkami obhájil SPAC titul aj v roku 1903, opäť proti Paulistanu. V nasledujúcom roku dosiahol ďalšie celkové víťazstvo, no tentoraz sa Charlie s deviatimi strelenými gólmi musel o pozíciu najlepšieho strelca podeliť so spoluhráčom Boyesom.

Miller pôsobil v SPAC do roku 1910. Vtedy už v Brazílii futbal nehrávali iba vyššie postavení bieli mešťania, pre ktorých tento šport predstavoval symbol modernej Európy, ale aj nižšie vrstvy, pre ktoré bol nástrojom na sebaujedenenie – niečím, čo im v iných spoločenských situáciách bolo odopreté.

Stúpajúcu popularitu futbalu dokazuje aj turné londýnskeho klubu Corinthian Football Club. Anglickí hráči dorazili do Brazílie 21. augusta 1910 na parníku *Amazon*. Najprv odohrali tri zápasy, proti Fluminense a ďalším dvom tímom, a Brazilčania zakaždým utrpeli zdruvujúcu porážku. Potom odišli do São Paula, kde sa stretli s Palmeirasom, Paulistanom a 4. septembra aj so SPAC. Vtedy už 36-ročný Charles Miller nastúpil na jeden z posledných zápasov.

Angličania rozdrvili SPAC 8:2. (Aj v ostatných zápasoch bolo skóre veľmi vysoké.) „Neočakávali sme nič iné; každý vie, že hráči Corinthianu hrajú technický futbal,“ napísal novinár Adriano Neiva da Motta e Silva, alias De Vaney, „zatiaľ čo nám ešte z futbalovej stránky steká mlieko po brade.“

Napriek neslávnym výkonom Brazílčanov vyvolal príchod anglického tímu ohromujúci záujem medzi fanúšikmi. Noviny zaplavili články o ich príchode, pred hotelom Majestic očakávali futbalistov zástupy fanúšikov, a predovšetkým, na tribúnach štadiónu Velodrome, kde sa zápasy odohrávali, neostalo jediné voľné miesto. „Každý dotyk s loptou ocenili diváci potleskom a vône francúzskeho parfumu sa vznášali vzduchom. Tie zápasy s Corinthianom boli jednoducho výnimočné,“ písali noviny v São Paule.

V roku 1910 zavesil Charles Miller kopačky na klinec a začal pracovať v kráľovskej dopravnej spoločnosti Royal Mail Line. O niekoľko rokov neskôr si založil vlastnú cestovnú kanceláriu a popritom pôsobil aj ako vicekonzul pre Anglicko. Oženil sa s poprednou brazílskou klaviristkou Antoniettou Rudgeovou, ktorá ho v dvadsiatych rokoch opustila kvôli básnikovi Paulovi Menottimu Del Picchia. Bol otcom dvoch detí a od futbalu sa nikdy veľmi nevzdialil: pôsobil ako rozhodca a športový manažér a navždy zostal zanieteným fanúšikom.

Charles William Miller zomrel 30. júna 1953 vo veku 79 rokov. Videl, ako zo São Paula vyrástla metropola; videl, ako sa *futebol*, ktorý do Brazílie priviezol pred polstoročím, stal národnou vášňou. Videl, ako Brazília hostila *Coppa Rimet* – majstrovstvá sveta –, a spolu s miliónmi Brazílčanov trpel pri jednej z najväčších porážok vo futbalovej histórii, tzv. *Maracanaze*.

Na Charlesa Millera v Brazílii spomínajú dodnes. V brazílskom futbalovom slangu označuje výraz *chaleira* (v preklade „čajník“, odvodený od mena Charles) futbalový trik, ktorý Miller vymyslel na začiatku 20. storočia. Hráč si pri ňom jednou nohou loptu nadvihne a pätou druhej nohy ju vyšvihne do vzduchu. Presne rok po Millero-

vej smrti sa spomienka naňho stala aj súčasťou každodenného života obyvateľov São Paula. Mestská rada po ňom pomenovala námestie, na ktorom stojí štadión *Estádio Municipal Paulo Machado de Carvalho* (známejší ako *Pacaembu*, podľa názvu oblasti). Tento obrovský priestor v samom srdci São Paula tvarom čiastočne pripomína antickú arénu. Zatiaľ čo na jednom jeho konci sa vyníma štadión *Pacaembu*, na druhej strane ho už dnes obkolesuje spleť mrakodrapov týčiacich sa ponad stromy.

Secesná budova štadióna odetá do krémovej farby stojí na mier-
nom svahu. Slávnostné otvorenie areálu sa uskutočnilo 27. apríla 1940
v prítomnosti brazílskeho prezidenta Gertulia Vargasa, primátora
mesta Prestesa Maiu a architekta Ademara de Barros. V tom čase mal
štadión kapacitu 71 000 divákov. Po modernizácii z roku 2007 sa
kapacita zmenšila na 40 000. Domovský stánok klubu Corinthians je
skutočným architektonickým klenotom: ponúka jeden z najohromu-
júcejších pohľadnicových záberov São Paula. Pri hlavnom vchode sa
pod štyrmi stĺpmi a gigantickými hodinami nachádza *Museu do Fu-
tebol*.

Všetkých sedemnást miestností múzea otvorilo svoje brány 29. sep-
tembra 2008. Nájdete v ňom fotografie, videá a nahrávky známych fut-
balistov, spomienkové predmety, suveníry, zvláštne artefakty
a štatistiky. Výstava vás prevedie históriou brazílskeho futbalu 20. sto-
ročia.

Hilário Franco Junior, profesor stredovekej histórie, napísal knihu
o futbale, *A Dança dos duos: Futebol, Sociedade, Cultura* (Tanec bohov:
futbal, spoločnosť a kultúra), ktorú si pod drobnohľad vzali mnohí fut-
baloví kritici. V knihe autor rozoberá dejiny brazílskeho futbalu zo šty-
roch perspektív: „Na začiatku bol futbal terčom kritiky a mnohým sa
javil ako zbytočný a neužitočný. Netrvalo však dlho a zo športu vy-
hradeného pre smotánku sa futbal zmenil na hru obyčajných ľudí. Prvé
náznamy tejto premeny sa začali objavovať v tridsiatych rokoch. Bra-
zílčania začali v plnej miere pociťovať spoločenské kríženie, tak ako

naň poukazovali intelektuáli Gilberto Freyre, Paulo Prado či Sérgio Buarque de Holanda. Miešanci, farebné obyvateľstvo a belosi začínali žiť jeden vedľa druhého. Už sa nebolo za čo hanbiť a už vôbec nie, ak ste vedeli hrať futbal. Na majstrovstvách sveta v roku 1938 sa najlepším strelcom stal portugalsko-brazílsky miešanec Leônidas da Silva. Bol to šok pre celú krajinu. Farební hráči a miešanci sa turnaja zúčastnili aj proti vôli odporcov.“

„Ďalším kľúčovým momentom bolo *Maracanazo*. V rozhodujúcom zápase majstrovstiev sveta v roku 1950 Brazília prehrala s Uruguajom. Dramatik Nelson Rodríguez nazval tento moment ‚psychologickou Hirošimou‘. A nemýlil sa. Zdrvivúca prehra zasadila omračujúci úder brazílskej spoločnosti a politikom, ktorí sa chceli priživiť na úspechu turnaja a získať podporu pre víťazstvo v nadchádzajúcich voľbách. Vypukla národná kríza. V roku 1958 sa však situácia obrátila o 180 stupňov: Brazília sa odrazila od dna a vyhrala majstrovstvá sveta v Európe. Parížom sa nieslo brazílske skandovanie: ‚Sme najlepši na svete!‘ Bol to výbuch národnej hrdosti.“

„Od tej chvíle chcela Brazília prekonávať pocity národnej menejcennosti víťazstvami na majstrovstvách sveta, čo sa jej opäť podarilo v rokoch 1962 a 1970. Nie vždy to však vyšlo. Nasledovalo obdobie neúspechov spojené s vojenskou diktatúrou, útlakom, mučeniami. Odporcovia režimu mizli za záhadných okolností... Spoločnosť mlčky vzhliadala k futbalu. Napriek niekoľkým víťazstvám sa ľuďom do podvedomia vkrádali pochybnosti.“

„Tento pocit pretrváva v brazílskom futbale dodnes. Brazília si futbal ctí, produkuje skvelých hráčov, ale už nie je tou futbalovou mocnosťou ako kedysi. Do popredia sa dnes dostávajú iné futbalové veľmoci a vynikajúci hráči sa už nerodia len v Brazílii. Brazília sa túži stať Brazíliou budúcnosti. No vždy, keď sa už zdá, že budúcnosť je za dverami, objavja sa komplikácie. Brazília napreduje skôr po kľukatej než rovnej čiare. Spraví jeden krok vpred a dva nazad. Rovnako tak aj vo futbale.“

Podobný príbeh, aký profesor opisuje v porovnaniach medzi stredovekými utópiami a úlohou futbalu v spoločnosti, môžeme pozorovať aj v *Museu do Futebol*. Dvaja školáci čakajú v rade na lístky do múzea. Ukričané deti sa rozprchnú po kľukatých chodbách a miestnostiach a podchvíľou sa zastavujú pri interaktívnych exponátoch: kopú penaltu a merajú si rýchlosť strely, súperia na miniatúrnom futbalovom ihrisku alebo hrajú stolný futbal s malými drevenými figúrkami, ktoré svižne lietajú z jednej strany na druhú.

Pri vchode do múzea vám veľká hala plná pestrofarebných vlajok, transparentov, plagátov, emblémov, príveskov na kľúče v tvare postavičiek, dômyselných technických hračiek, karikatúr, čiapok či rohožík poskytne pohľad na to, čo futbal znamená v Brazílii. Všetky tieto predmety sú poctou fanúšikovskej vášni.

Pohyblivé schody vás vyvezú na prvé poschodie, kde stojí sám Pelé a víta vás v troch jazykoch. Medzi miestnosťami vás ďalej sprevádzajú obrázky lopty, ktorú malý chlapec kope z jedného ihriska na ďalšie v nasledujúcej časti výstavy. Hore v prítmí lietajú barokoví anjeli. Postavy futbalových legiend v životnej veľkosti kľučkujú s loptou, strieľajú a tancujú vo vzduchu. Na plakete sa skvie nápis: „Je ich 25, ale pokojne by ich mohlo byť 50 alebo 100, pretože oni sú zakladatelia futbalu – brazílskeho umenia. Bohovia a hrdinovia, idoly niekoľkých generácií nás ako anjeli na svojich krídlach či skôr na svojich nohách nesú na miesta, kde sa snúbi tvorivosť, poézia a čary. Oni sú ozajstnými anjelmi barokového umenia.“ Anjeli ako Pelé, Sócrates, Gilmar, Carlos Alberto, Bebeto, Tostão, Garrincha, Ronaldo, Gerson, Rivelino, Didi, Vavá, Romário, Ronaldinho Gaúcho, Roberto Carlos, Rivaldo, Taffarel, Zico, Zagallo, Falcão, Nilton Santos, Djalma Santos, Jairzinho, Julinho Botelho, Zizinho.

Chlapec menom Paulo prišiel do múzea so spolužiakmi a sústredene hľadá na video gólu, ktorý nikdy nepadol. Pelé proti uruguajskému brankárovi Ladislavovi Mazurkiewiczovi v semifinále majstrovstiev sveta 1970. Pozerá ho stále dookola. Potom žasne nad dlho-

čizným zoznamom barokových anjelov, zrakom prechádza jedného po druhom. Užasnuto hľadí na ich podobizne a obráti sa na kamarátov: „Prečo tam nie je Neymar?“

Do týchto futbalových výšin Neymar Jr. ešte nedorástol. Mimo štadióna, pod zimným slnkom, sa však pouličným predajcom najlepšie predáva práve zlato-zelený dres s číslom 10 patriaci najnovšiemu básnikovi brazílskeho futbalu.

Próza a poézia

Rozhovor s Josém Miguelom Wisnikom

Kde žijú najlepší „dribléri“ a kanonieri na svete? V Brazílii. Brazílsky futbal je jednoducho synonymom futbalovej poézie: jeho podstatu tvoria kľúčky a góly. *Catenaccio*¹ a triangulácia predstavujú futbalovú prózu: zakladajú sa na syntéze. Ide o kolektívnu a organizovanú hru, t. j. premyslenú realizáciu futbalového kódu.

V roku 1971 napísal filmový režisér, spisovateľ a veľký futbalový fanúšik Pier Paolo Pasolini esej s názvom *Il calcio „e“ un linguaggio con i suoi poeti e prosatori* (Futbal „je“ jazyk a má svojich básnikov a prozaikov). Načrtnol v nej paralely medzi literárnymi žánrami a futbalovými hernými štýlmi a vytýčil dôležité rozdiely medzi futbalovou poéziou a futbalovou prózou. Túto dichotómiu od neho prevzal brazílsky hudobník, skladateľ, esejista a profesor brazílskej literatúry José Miguel Wisnik. Na jej základe dnes analyzuje hru, ktorú tak nesmierne miluje. Je veľkým fanúšikom Santosu.

Svoje úvahy predstavil pred niekoľkými rokmi v knihe *Veneno Remédio: o futebol e o Brasil* (Jed a protilátka: futbal a Brazília). V súčasnosti sa zamýšľa nad tým, čo pre históriu brazílskeho futbalu znamená

¹ nadmerne defenzívny herný štýl

alebo by mohol znamenať Neymar. S istou dávkou humoru ho označuje za „futbalového Baudelaira“. Pohodlne usadený vo svojej pracovni v São Paule sa s odpoveďami na moje otázky veľmi neponáhľa.

„Brazílska futbalová tradícia sa zakladá na *elipse*. Podstatou tohto herného štýlu je vytváranie nelineárnych spôsobov, ako obsadiť priestor a prekonať defenzívu. Svoje úvahy som založil na Pasolinioho myšlienkach o futbalovej próze a futbalovej poézii. Dá sa povedať, že futbalová próza je lineárnejšia, viac takticky založená, kolektívna, defenzívna; zakladá sa na protiútokoch, triangulácii, krížnych prihrávkach a racionálnom pohybe. Koncepcia futbalovej poézie spočíva vo vytváraní nových priestorov z ničoho pomocou nelineárnych prostriedkov. Rozhodujúcim faktorom je tu kľúčka. Môže slúžiť na preniknutie do súperovho priestoru alebo byť jednoducho nenútene krásna či efektívna. Môže byť nástrojom futbalového pragmatizmu alebo iba spôsobom, ako sa dostať k súperovej bráne. Taký Mané Garrincha doviedol driblovanie do extrém, no zároveň ho vedel aj skvele zužitkovať. V histórii brazílskeho futbalu sme zažili slávne momenty, keď kľúčkovanie nemalo len estetický rozmer, ale prinášalo aj výsledky.“

„V tridsiatych rokoch dospel Gilberto Freyre vo svojich sociologických, antropologických a historických úvahách o Brazílii k záveru, že identita brazílskeho futbalu je úzko prepojená s identitou miešaneckej populácie. Brazílčania vzali nacvičený, strohý anglický futbalový štýl a zmenili ho na istý druh tanca; spojili v ňom šikovnú prácu nôh a tanečné kroky zo samby a z capoeiry. To prispelo aj k vytvoreniu predstavy, že v Brazílii je výkonnosť neoddeliteľne spojená s pôžitkom. Inými slovami, že ideál všetkých Brazílčanov spočíva v prepojení konceptov práce a zábavy. Brazílsky futbal je v tomto zmysle tak jed, ako aj protilátka, pretože nepredstavuje iba formu kultúrnej sebarealizácie ako napríklad populárna hudba či karneval, ale vytvára aj neprijemný dojem, že v našej kultúre má lenivosť a svojvoľnosť väčšiu hodnotu ako efektivita.“

Môžeme sa vrátiť k myšlienke futbalu a poézie a ako súvisí s Neymarom?

„Samozrejme. Toto bol len úvod. Takže Brazílčania dodali anglickému futbalu štýl, ktorý Freyre nazýva krivočiarym a Pasolini poetickým. Tento herný štýl vznikol v Južnej Amerike v šesťdesiatych rokoch a vrchol dosiahol na majstrovstvách sveta v Mexiku v roku 1970. V tom čase si brazílsky futbal vytvoril repertoár nelineárnych pohybov založených na elipse, tak v geometrickom, ako aj rétorickom zmysle. Tieto pohyby spočívajú v oblúkoch a v zmrazení času. Len si spomeňte na všetky druhy kľučiek: klamanie pohybom doprava, zasekávajúcky doľava, naznačované strely. Všetky sa snažia využiť silu okamihu a prekonať protivníka v statickej situácii. Rovnako tak narážacky, loby či takzvaný ‚padajúci list‘, pri ktorom sa lopta v tej správnej chvíli šikovne zatočí smerom dolu. Tento klasický repertoár existoval v brazílskom futbale medzi rokmi 1962 a 1970. V tom čase bola elipsa štýlotvorným prvkom brazílskeho futbalu. V sedemdesiatych rokoch sa však Brazílčania prispôbobi novým trendom v medzinárodnom futbale a začali klásť väčší dôraz na fyzickú kondíciu a výdrž, tímovú hru, nové herné rozostavenia a špecializáciu útočníkov a obrancov.“

„Na majstrovstvách sveta v sedemdesiatych, osemdesiatych a deväťdesiatych rokoch skúšala Brazília rôzne koncepcie. Na majstrovstvách sveta v roku 1982 ešte v brazílskej hre držali futbalovú poéziu pri živote hráči ako Zico, Sócrates a Falcão. V roku 1994 bol zase v prozaickom štýle národného mužstva nositeľom elipsovej tradície Romário. Všetko sa zmenilo až s príchodom Ronaldinha, futbalového génia, ktorý na ihrisko prinavrátil celý repertoár brazílskeho štýlu. V jeho hre sa snúbi Didiho ‚padajúci list‘, Pelého loby a Garrinchove kľučky. Ronaldinho je manierista, takmer akoby citoval slávne pohyby ostatných hráčov. Dodnes si to dobre uvedomuje, a tak, ako spisovatelia citujú iných spisovateľov, on ‚cituje‘ góly dávnych legend.“

A teraz prejdime k Neymarovi...

„Áno, toto všetko nás privádza k Neymarovi. V čase, keď si všetci myslia, že básnická tradícia už vymrela a že už aj Brazília sa stala obeťou futbalovej prózy, prichádza Neymar. Hráč, ktorý chce udržať básnický štýl nažive.“

„Neymar má výnimočný repertoár kľúčiek. Pôsobivý, dovolím si tvrdiť. Ohromí vás vynachádzavosťou a sviežosťou. Predstavuje číry *elipsový* futbal. Ak mi neveríte, pozrite sa na jeho prácu s päťami v jednom z prvých zápasov španielskej ligy v sezóne 2013/2014 proti Seville. Predvádza niečo nové, o čom nikto ani nesníval.“

„Už ako trinásťročný chlapec v drese Santosu bol jasným šampiónom. Celá jeho generácia tvrdo pracovala, aby dosiahla niečo výnimočné. Ani tie najväčšie senzácie niekedy nestačia vyhovieť prehnaným očakávaniam. Neymar však naplnil všetky predpoklady, ktoré mu boli pripisované. Okrem jedinečných schopností čarovať s loptou má aj prirodzenú charizmu a s imidžom dokáže narábať ako popová hviezda. Nedobyl len srdcia a mysle dievčat, ale aj celej verejnosti. Získal si uznanie od fanúšikov iných tímov a od skvelých hráčov zo súčasnosti aj z minulosti. Počas pôsobenia v Santose sa ukázal v celej svojej genialite, predviedol všetky svoje loptové schopnosti a tak potvrdil, že on je pokračovateľom poetickej tradície.“

„Áno, Neymar je básnik. Je to pouličný umelec a jeho sonety sú na stenách po celom meste. Jeho účes, nadvihnutý golier a gólové oslavy tvoria súčasť jeho básnickej koncepcie. Predstavuje novodobého zástupcu obyčajného ľudu, plného energie a života, ktorý sa stal najväčšou hviezdou súčasnosti. Má skvelý prehľad na ihrisku, smrtiace prihrávky a excelentnú schopnosť premieňať príležitosti. Nevyznačuje sa iba skvelými kľúčkami; jeho prístup ku kľúčkovaniu nie je iba rétorický, ako v prípade Robinha. Robinho mal slabú koncovku a jeho narážacky mali často len estetickú funkciu. Neymarov štýl je technologicky pokročilejší. Zložitý, ale hrozivo účinný. Spája v sebe efektivitu a divácku atraktivitu. Vytvoril celkom nový, vyšší level a básnickému futbalu dal nový rozmer.“

„Myslím si, že sa nachádza vo veľmi zaujímavej situácii. Už sa veľa hovorilo o jeho schopnosti aklimatizovať sa v *Seleção*² a sám to aj potvrdil počas Pohára konfederácií. *La Canarinha*³ dnes vo svojom hernom štýle naplno využíva Neymarov potenciál. Veľký otáznik teraz visí nad tým, ako sa aklimatizuje v Barcelone. Santos si ho udržal až do roku 2013. Skutočnosť, že hráča jeho rozmerov automaticky nepredali do niektorého z európskych alebo východoeurópskych klubov, znamená pre brazílske sebavedomie veľmi veľa. Úprimne si myslím, že v Santose mu už nemali čo ponúknuť. Dúfal som, že odíde do Barcelony a dozrie v medzinárodnom futbale.“

Dokáže sa Neymarova poézia zlúčiť s barcelonskou prózou?

„Barcelona nehrá prozaický futbal. Predstavuje absolútnu synkréziu herných spôsobov. V jej hre sa stretávajú prvky holandského futbalu, ako obsadzovanie herného priestoru a krídelné výpady, s juhoamerickým *tiki-taka*. Barcelonský futbal možno definovať ako futbal písaný v próze, veľmi pružný, ale nie príliš štruktúrovaný. Jeho juhoamerickú povahu stelesňuje Messi a jeho kľučky, ktorými prederavuje defenzívu súperov. Myslím si, že Barcelona na vrchole síl dokázala nemožné – podarilo sa jej zlúčiť prózu s poéziou, európsky futbal s juhoamerickým a prekročiť tak hranice klasickej futbalovej dichotómie. Čo sa stane, keď sa k Messimu pridá Neymar? Obaja majú vlastný štýl. Messiho kľučky nie sú také extravagantné ako Neymarove. Je efektívny a jeho pohyb s loptou je zahalený rúskom tajomstva – ťažko povedať, ako to robí. Nehýbe sa ako Brazílčan. Jeho intuícia pochádza z iného sveta. Má šiesty zmysel, ktorý mu hovorí, kedy mu protivník ponúkne príležitosť alebo kedy sa pred ním otvorí priestor. Messi je priamka k Neymarovej elipse.“

² brazílsky národný výber

³ Kanárici; ďalšia prezývka brazílskej reprezentácie

Mogi das Cruzes

Mestská premávka sa zmieta v chaose: ulicami sa ozýva hlasné trúbenie motoriek a skútrov. Slnkom rozžeravené nadjazdy, mrakodrapy, panelové domy a viadukty stoja nad dopravnými zápchami, priemyselnými budovami, rozostavanými cestami a *favelami*. Zdá sa, že jedenásťmiliónová megalopola São Paulo nepozná oddych; akoby chcela všetkých udržať vo svojom zovretí a nikdy nepustiť. Mesto sa rozprestiera popri najmodernejšej trojprúdovej ceste v celej krajine s názvom Rodovia Ayrton Senna. Nesie meno po národnom hrdinovi a automobilovom pretekárovi zo São Paula, ktorý zomrel 1. mája 1994 počas Veľkej ceny v talianskej Imole.

Autobus opúšťa autobusovú stanicu Terminal Rodoviário Tietê (najväčšiu v Latinskej Amerike a po New Yorku druhú najväčšiu na svete) a zanecháva za sebou čulý ruch odchádzajúcich a prichádzajúcich cestujúcich. Z nástupišťa vyrazil načas, ale v meste zápasí s dopravnými zápchami. Vlečie sa medzi autami a kamiónmi, ktoré prelietavajú z jedného jazdného pruhu do druhého. Prechádza mýtnicou a pokračuje po diaľnici. Na výpadovke smerom na Itaquaquecetuba mesto konečne povoľuje opraty a vypúšťa autobus do otvorenej krajiny. Výhľad zaplňa zelená príroda a záplava kopcov, ktoré vyzerajú, akoby ich niekto narysoval pravítkom. Vysoko vo vzduchu sa vznášajú šarkany a vyprahnuté prašné futbalové ihriská, vykúkajúce spomedzi vegetácie, upozorňujú na *favely* zasadené do úbočia kopcov. Červené

tehly zlepené dokopy ako detská stavebnica Lego, provizórne strechy, satelitné taniere a nedokončené stavby zakryté obrovskými plachtami. Stojatá voda; zhorené autá; deti, čo cestou domov s nákupom prechádzajú na bicykloch cez diaľnicu.

Potom nasleduje prudké klesanie z pohoria Serra de Itapey. V údolí sa črtajú mrakodrapy mesta Mogi das Cruzes ležiaceho na východ od Veľkého São Paula v oblasti Alto Tietê. Tu hrával futbal Neymar da Silva Santos a tu sa narodil jeho syn Neymar Junior. Populácia mesta sa za posledných pätnásť rokov následkom prílivu cezpoľných prisťahovalcov zo São Paula zdvojnásobila a dnes dosahuje počet 40 000. Zástupy ľudí každé ráno dochádzajú za prácou do hlavného mesta. Každý večer potom na nástupišti stanice Estação da Luz trpezlivo čakajú na linku Metropolitnej železnice São Paulo číslo 11 a vo vŕzgajúcom a rozheganom vlaku cestujú späť domov.

Aj Mogi však ponúka pracovné príležitosti. Priemyselní giganti ako General Motors, Valtra (výrobca traktorov) či Gendau Group (oceľiarne) zamestnávajú vo svojich továrňach veľkú časť obyvateľstva. V terciárnom sektore zase dominujú dve z najväčších spoločností v oblasti telefónneho marketingu: Tivit a Contractor. Prekvitá aj poľnohospodárstvo: pestuje sa tu zelenina, hríby, ebenovník, mišpule a rôzne kvety, predovšetkým orchidey. Ohromujúce ukážky orchideí sú v záplave farieb (ako napríklad druh *Olho de Boneca* – latinský názov *Dendrobium nobile* – s bielymi kvetmi s odtienkami červenofialovej, fialovej či svetlofialovej) vystavené v jednej z miestnych turistických atrakcií, *Orquidario Oriental*. „Oriental“? Áno, čítate správne – znamená to „východný“.

Na začiatku 20. storočia totiž do Mogi dorazil príliv japonských prisťahovalcov. Zástupy mužov a žien sem prišli hľadať prácu v poľnohospodárstve, záhradníctve či obchode. Vytvorili živú a prosperujúcu komunitu a dodnes si udržiavajú bohaté tradície. V meste sa nachádza množstvo japonských pamätníkov, reštaurácií, kultúrnych spolkov a škôl a organizujú sa tu rôzne tematické festivaly. Mogi má

dokonca družbu s mestami Toyama a Seki. Jeden zo symbolov japonských prisťahovalcov, vstupná brána Torii s prvkami japonskej architektúry, žiaľ, musela byť na jar roku 2013 z bezpečnostných dôvodov zbúraná. Silné dažde ju vážne poškodili a hrozilo, že sa zrúti.

Ďalší zo symbolov mesta Mogi, našťastie, odolal neblahým vplyvom počasia. Mohutná, lesklá socha z nehrdzavejúcej ocele siahajúca do výšky trinástich metrov na prvý pohľad pripomína postavu Dona Quijota z La Manchy. V skutočnosti ide o poctu Gasparovi Vazovi pri príležitosti 450. výročia založenia mesta. Bol to zlatokop, ktorý ako prvý preskúmal cestu na východ od São Paula a v roku 1560 na tomto území založil Mogi. Z Avenida Engenheiro Miguel Gemma, kde sa lesklá socha dobrodruha hľadajúceho v týchto končinách zlato (alebo domorodé obyvateľstvo, ktoré by mohol zotročiť) nachádza, je to na Stanicu Geralda Scavoneho len niekoľko minút jazdy. Cesta zo São Paula dlhá päťdesiat kilometrov trvala presne jednu hodinu.

Po dláždených uliciach štvrte Vila Industrial sa dostávame až k Štadiónu Francisca Ribeira Nogueiru, známejšiemu ako Nogueirão. Sídlí tu futbalový klub União Mogi das Cruzes, ktorý 7. septembra roku 2013 oslávil storočnicu. Založili ho biely obchodník s tkaninami Chiquinho Veríssimo a čierny kováč Alfredo Cardoso. Klub vznikol v deň, keď si Brazilčania pripomínajú výročie nezávislosti. Dresy majú červeno-biele alebo celé červené a ich maskotom je kobra, had z údolia Tietê (*Mogi* v jazyku miestnych domorodcov znamená „kobria rieka“).

União je jedným z najstarších klubov v oblasti. Počas jeho dlhej histórie tu začínali hráči ako Cacau (dnes hráč Stuttgartu), Maikon Leite (dnes hráč Náutica) a Felipe (dnes hráč Flamengo). Vždy sa pohyboval na rozhraní amatérskeho futbalu a najnižších brazílskych líg (v roku 1947 vyhral okresný turnaj amatérskych klubov).

Zlatý vek zažil União v osemdesiatych a na začiatku deväťdesiatych rokov, keď bojoval o postup do prvej divízie Sãopaulskej ligy.⁴ Postú-

⁴ najvyššia ligová súťaž v štáte São Paulo, známa aj ako *Campeonato Paulista*, *Paulistão* alebo Serie A1 (najvyššia divízia)